

ימי עיון בתנ"ך תשפ"א

"ראיתם זקן וזקנה שהביאו אסופי מן השוק" - על אופיו של הפקפוק בגלגוליה של מסורת ד"ר ברכי אליצור

1. [ותאמר מי מלל לאברהם הניקה בנים] וגו' פינחס משום ר' חלקיה מי אמר מי דבר אין כת' אלא מי מלל רמזו שמוליד למאה שנה, ר' פינחס מש' ר' חלקיה קמתו שלאברהם אבינו היתה יבשה ונעשה מלילות. הניקה בנים הניקה בנאין, שרה היתה צנועה יותר מדאי אמר לה אבינו אברהם אין זו שעת הצניעות אלא גלי את דדיך כדי שידעו הכל שהתחיל הקדוש ברוך הוא עושה ניסים, גילה דדיה והיו נובעים חלב כב' מעיינות, היו מטרונות באות ומניקות את בניהן והיו אומרות אין אנו כדדי להניק מחלב הצדקת רבנין אמ' כל מי שבא לשום שמים נעשה ירא שמים, ר' אחא אמר אף מי שלא בא לשום שמים ניתן לו ממשלה בעולם, ולא עשו אלא כיון שהפליגו עצמן בסיני ולא קיבלו את התורה ניטלה מהם אותה הממשלה הה"ד מוסר מלכים פתח ויאסור אזור במתניהם (איוב יב יח) (בראשית רבה נג, עמ' 563 - 564).

2. ר' ברכיה בשם ר' לוי את מוצא כיון שילדה אימנו שרה את יצחק היו אומות העו' אומ' חס ושלום לא ילדה שרה את יצחק, אלא הגר שפחת שרה היא ילדה אותו. מה עשה הקדוש ברוך הוא, ייבש דדי נשותיהם של אומות העולם והיו מטרונות שלהם באות ומנשקות עפר רגליה של שרה ואומרות לה, עשי מצוה והניקי בנינו. והיה אבינו אברהם או' לשרה, שרה אין זו שעה של הצניע, קדשי שמו של הקדוש ברוך הוא ושבי בשוק והניקי בניהם, הד"ה דכת' הניקה בנים שרה (בראשית כא: ז), בן אין כת' כן אלא בנים (פסד"כ כב עמ' 326)

3. הניקה בנים שרה וגו' (בראשית כא ז). אמר ר' פנחס הכהן בר חמא בשם ר' חלקיה ולא יצחק בלבד ילדה, שהוא אומר היניקה בנים שרה, אלא מהו מי מלל, מ' ארבעים ל' ל' ששים, הרי מאה, מי בישר לאברהם בן מאה שנה אתה מוליד. ד"א היניקה בנים שרה, ר' פנחס הכהן בר חמא אמר כיון שילדה שרה היו נשי אומות העולם תמהים לומר אפשר שילדה, והיו אומרים אלו לאלו והלא זקנה שרה, ושמא שפחתה היא, ומה היו עושות, היו נוטלות בניהן והולכות אצל שרה, ואומרות לה היניקי את הילד הזה, והיתה מניקה את בניהם, שנאמר היניקה בנים שרה. [לח] אמרו רבותינו כל בני המצירות שהניקה שרה כולם נתגיירו, ואל תתמה בדבר, וכן אתה מוצא באליפז בן עשו, על ידי שנתגדל בחיקו של יצחק נעשה צדיק, וזכה ששרה עליו רוח הקדש, שנאמר פרי צדיק עץ חיים כך התינוקות שינקו משרה אמנו כולם נתגיירו, אמר הקדוש ברוך הוא בעולם הזה על ידי הצדיקים היו יחידים מתגיירין, אבל לעולם הבא אני מקרב את הצדיקים, ומביאן תחת כנפי השכינה, שנאמר כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד (צפניה ג ט). (תנחומא (ב) וירא לו - לח עמ' 107)

4. בא וראה כח השלום שבשעה שנתלטלה שרה מיד פרעה ליד אבימלך ונתעברה ביצחק היו אומות העולם אומרים הלבן מאה שנה יולד אלא היא מעוברת מאבימלך או מפרעה והיתה חשד בלבו של אברהם על אלו הדברים מה עשה הקדוש ברוך הוא אמר למלאך הממונה על יצירת הולד עשה כל אקונין שלו כדמות אביו כדי שיעידו הכל שהוא בנו של אברהם מנין ממה שקראו בענין אלה תולדות יצחק בן אברהם ממשמע שהוא אומר יצחק בן אברהם איני יודע שאברהם הוליד את יצחק ומה ת"ל אברהם הוליד את יצחק שכל הרואה אברהם היה אומר בודאי שאברהם הוליד את יצחק ממה שהיה קלסתר פניהם דומין זה לזה לכך נאמר אברהם הוליד את יצחק. (תנ"ה תולדות א)

5. אלה תולדות יצחק, למה חזר ואמר אברהם הוליד את יצחק אלא שהיו מרגנין אחריהם ואומרים אפשר זקן בן מאה שנה וזקנה בת תשעים שנה מולידין אין זה בנה אלא שהביאה אותו מן השוק, וכן אתה מוצא בשעה שגמל אברהם את יצחק עשה משתה וזימן כל גדולי המלכות אף שרה קראה כל נשותיהן לסעודה, מה עשו אותן הנשים עכשיו יודע הדבר אם הוא בנה ואם לאו, כל אחת ואחת הביאה בנה עמה ולא הביאה מניקתה, מיד היו הבנים בוכין וכל אחת אומרת שכחתי ולא הבאתי מניקתי, באותה שעה היה שופע ויורד חלב מדדיה של שרה ונטלה כל בניהן והניקה אותן שנאמר הניקה בנים שרה (בראשית כא) וכן כולן אומרות באמת הניקה בנים שרה ולכך נאמר אברהם הוליד את יצחק (תנ"ה תולדות ג).

6. אברהם הוליד את יצחק, א"ר יצחק אין לך דור שאין בו לצנין בשעה שגזו נבל את צאנו שלח דוד את נעריו אצלו לומר תנה נא את אשר תמצא ידך לעבדך ולבנך לדוד (שמ"א כה, ח) השיבם נבל (שם, שם י) מי דוד ומי בן ישי היום רבו עבדים המתפרצים איש מפני אדניו ולקחתי את לחמי ואת מימיו ואת טבחתי אשר טבחתי לגוזזי ונתתי לאנשים אשר לא ידעתי אי מזה המה, מיד חזרו אצל דוד וספרו לו דברי נבל, עמד דוד וזיין עצמו וכל גבוריו לילך אל נבל להשחיתו, ולאביגיל אשת נבל הגיד נער אחד מהנערים לאמר הנה שלח דוד מלאכים מהמדבר לברך את אדונינו ויעט בהם, כששמעה כך התקינה הדורון והלכה אל דוד שנאמר (שם, שם י"ח) ותמהר אביגיל ותקח מאתם לחם ושנים נבלי יין וחמש צאן עשויות וחמש סאים קלי ומאה צמוקים

ימי עיון בתנ"ך תשפ"א

ומאתים דבליים ותשם על החמורים וגו' ותאמר לנעריה עברו לפני הנני אחריכם באה ולא ישה נבל לא הגידה כל אותו הענין, וכתיב (שם, שם ל"ח) ויהי כעשרת הימים ויגף ה' את נבל וימת מיד (שם, שם ל"ט) וישלח דוד וידבר באביגיל לקחתה לו לאשה, ולאחר שהביאה פירש דוד ממנה שלשה חדשים כדי לידע אם היתה מעוברת מן נבל ואם לאו, לאחר ג' חדשים בא עליה ונתעברה הימנו, והיו ליצני הדור מליצים ואומרים מן נבל היא מעוברת, מה עשה הקדוש ברוך הוא צוה המלאך הממונה על יצירת הולד ועל צורתו ואמר לו לך וצר אותו בדמות דוד אביו כדי שיעידו הכל שדוד הוא אביו, מנין שכן כתיב (שם"ב ג, ב) ויהי בכורו אמנון לאחינועם היזרעאלית ומשנהו כלאב לאביגיל אשת נבל הכרמלי מה תלמוד לומר כלאב שהיה כולו אב שכל הרואהו אומר דוד אביו של זה, וכן אברהם היה דומה ליצחק, ולא היו מכירין הבריות בין אב לבן עד שבקש אברהם ואמר רבש"ע הפרש בין אב לבן, והפריש ביניהם הזקנה לכך נאמר ואברהם זקן ולכך כתיב אברהם הוליד את יצחק (תנ"ה תולדות ו)

7. משנה מגילה ג מ"ה:

בפסח קורין בפרשת מועדות של תורת כהנים בעצרת שבעה שבועות בראש השנה בחדש השביעי באחד לחדש ביום הכפורים אחרי מות ביום טוב הראשון של חג קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים ובשאר כל ימות החג בקרבנות החג.

8. תוספתא מגילה ג, ו עמ' 355:

בראש שנה דבר אל בני ישראל בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון ויש או' וה' פקד את שרה.